

Î ÑÎ Î ÃÎ ² Î ²ÃÕÎ ÆË ÆÎ ÆËÐ²ØÃÎ Í ß Î ÐÎ ÁËÃÎ ÐÃÕ²Î Í ÆËÛÎ ËÕ
 ÆËÎ Í Î Î ²×Í ËÕ Æ²ÃÎ Î ÑËÎ Î ²Æ Ó×ÃÎ ËËÃÎ Ë ²Í ÕÃÃÐÃÕ²ËÎ Î ÃÎ
 Î ÐÎ ÕÃÑÓ

Змодельований процес досягнення раціональних економічних відносин між учасниками інтеграційного процесу як засобу підвищення ефективності роботи бурякоцукрового виробництва; запропоновано конкретні напрями подолання суперечностей між суб'єктами господарювання.

The process of achievement of rational economic relations between the participants of integration process as to the mean of increase of efficiency of work of sugar-beet production are modeled. The directions of overcoming of contradictions are offered between the subjects of menage.

Формування економічних відносин між учасниками інтегрованого бурякоцукрового виробництва набуває сьогодні дедалі більшої актуальності, оскільки поєднує інтереси, що спрямовуються на досягнення спільної мети, та організацію заходів по досягненню цієї мети. Економічні відносини можуть будуватися відповідно до вимог закону вартості, тому пріоритет має надаватися ціновому механізму. Ціни мають забезпечувати однакові умови відтворення капіталу, тобто мають відшкодовувати нормативні витрати і давати однаковий прибуток на одиницю витрат, формування основних і оборотних засобів, використаних у виробництві з урахуванням терміну їх обороту.

Дослідження показують, що проблемам формування раціональних економічних відносин учасниками інтеграційного процесу неодноразово присвячувалися праці таких вітчизняних вчених: В. Андрійчука, В. Бондаря, О. Варченко, С. Дусановського, А. Задворного, О. Зайця, Є. Імаса, Ю. Коваленка, М. Коденської, С. Мочерного, О. Олійника, В. Поплавського, М. Роїка, П. Саблука, Г. Сиротюка, С. Стасіневича, С. Федоренка, І. Федоровича, А. Фурси, О. Шпичака, В. Юрчишина, І. Яремчука, М. Ярчука та інших. Водночас, у наукових дослідженнях недостатньо висвітлюється прояв глибинної природи економічних відносин та механізмів їх функціонування.

Мета статті – поглибити теоретичні аспекти розвитку системи економічних відносин в інтегрованому бурякоцукровому виробництві.

На внутрігалузовому рівні, незалежно від форм інтеграції, економічні відносини мають будуватися на цьому ж принципі – рівної віддачі вкладеного капіталу.

Усі учасники інтеграції, виконуючи властиві тільки їм функції агропромислового циклу, зацікавлені в розподілі кінцевого результату, тобто прибутку. Норма прибутку повинна вирівнюватися завдяки механізму ціни виробництва, а економічна рівноправність сторін вирішуватися у договірному порядку [2, с. 42].

Існує ще кілька підходів до вирішення проблем раціональних економічних відносин між учасниками інтеграційного процесу.

Зокрема, заслуговує на увагу можливість встановлення пропорцій розподілу кінцевого результату (прибутку чи готового кінцевого продукту) між сільськогосподарськими виробниками та переробниками. В основі цього підходу лежить принцип взаємної домовленості, який включає такі обов'язкові елементи:

- цукрові заводи відшкодовують постачальнику цукросировини нормативні витрати на її виробництво на рівні 75–80% ціни, тобто забезпечують сільськогосподарське виробництво обіговими коштами, резервуючи водночас 20–25% закупівельної ціни для кінцевого розрахунку;

- впродовж періоду заготівлі цукрових буряків здійснюється доплата за її якість (чистоту) та продаж;

- цукор реалізується переробним підприємством за оптовими цінами;

- виручка від реалізації зменшується на суму нормативних витрат на виробництво цукросировини, її транспортування, приймання, зберігання і переробку;

- одержаний, таким чином, прибуток розподіляється між виробниками сировини і її переробниками в пропорціях, передбачених у договорі.

При формуванні стратегії розвитку економічних відносин такого інтеграційного процесу слід враховувати, що всі його учасники об'єктивно підходять до врахування якісних параметрів,

зокрема цукристості коренів, що має вагомий вплив на економічну ефективність вирощування цукросировини. В результаті групування господарств за рівнем цукристості реалізованих цукрових буряків встановлено пряму залежність рівня цукристості від ціни їх реалізації.

Простежимо, як саме даний метод розрахунку буде відображено на практиці. Дослідження проведемо по господарствах, які входять до сировинної зони ВАТ "Чортківський цукровий завод" (табл. 1).

Таблиця 1

**Групування господарств за рівнем цукристості реалізованих цукрових буряків
ВАТ "Чортківський цукровий завод", 2008 р.**

Показники	Групи господарств за рівнем цукристості реалізованих цукрових буряків, %			
	до 15,0	15,0–16,0	16,1–17,0	понад 17,1
Кількість господарств у групі	3	34	64	2
Середня цукристість, %	14,58	15,65	16,33	17,19
Посівна площа, га	34,2	165,4	635,5	329,5
Урожайність, ц /га	280,7	308,9	312,3	345,7
Собівартість 1 ц цукрових буряків, грн.	16,00	15,57	15,48	15,35
Реалізаційна ціна 1 ц, грн.	14,8	15,9	16,6	17,5
Прибуток (+), збиток (-), грн.:				
– на 1 га посіву	-264,5	98,2	338,7	700,1
– на 1 ц цукрових буряків	-1,2	0,33	1,13	2,13
Рівень рентабельності (+), збитковості (-), %	-16,5	6,3	21,9	45,6

Примітка. Самостійна розробка автора.

За даними табл. 1 простежується залежність рівня цукристості цукрових буряків від ціни їх реалізації. У господарствах із рівнем цукристості 16,0 та вище собівартість 1 ц цукрових буряків скорочується, а прибуток і рентабельність зростають.

Економічний аналіз засвідчує, що учасники інтегрованого об'єднання мають заінтересованість у підвищенні рівня цукристості коренів цукрових буряків, зниженні їх собівартості виробництва, що дозволить одержати більш високий рівень середньореалізаційних цін та підвищить економічну результативність цукрових заводів.

Наведені приклади можливих розрахунків переробників з постачальниками цукросировини переконують, що цей механізм є поліваріантним, однаково можливим у своїх часткових проявах. Однак, обов'язковою умовою будь-якого з них є, перш за все, зацікавленість переробних галузей, а значить, поглиблення процесу агропромислової інтеграції з урахуванням сучасних тенденцій у розвитку сільського господарства і переробної промисловості.

Ще однією важливою умовою зацікавленості цукрових заводів є розподіл кінцевої продукції у пропорціях до одержаної сировини. У країнах ЄС переробні кооперативи роз-поділяють між фермами одержаний прибуток пропорційно обсягу поставленої ними сировини [1, с. 562–564]. Для кооперативної форми організації переробного виробництва це, можливо, кращий спосіб поєднання економічних інтересів учасників єдиного технологічного процесу. Проте в умовах корпоративної організації переробного виробництва досягти цієї мети через розподіл прибутку відповідно до масштабів економічної діяльності постачальників сировини буде важко, оскільки, економічна вигода сільськогосподарських підприємств від інтеграції їх з цукровими заводами визначатиметься ефективністю їх роботи. Проте, при незадовільній роботі цукрових заводів (збитковість або низькорентабельність) аграрні підприємства зазнаватимуть непоправних втрат. Тому, щоб цього уникнути, слід розподіляти між учасниками не прибуток, а грошову виручку від реалізації кінцевої продукції.

При такому розподілі потрібно брати визначені на кожній стадії єдиного технологічного циклу нормативні витрати: по сільськогосподарських підприємствах – витрати на виробництво цукросировини та її транспортування до місця переробки, а по цукрових заводах – витрати на переробку сировини, підготовку до реалізації й оптову реалізацію цукру. У такому випадку, кожному учаснику інтеграційного процесу направляється така частка виручки від реалізації кінцевої продукції, яка дорівнює частці нормативних витрат учасника в сукупних нормативних витратах, узятих на усіх стадіях технологічного циклу. Кожний учасник інтеграційного процесу одержує однакову суму грошової виручки на гривню витрат, або іншими словами, досягається однакова рентабельність продажу як в сільськогосподарському, так і в переробному виробництві.

Слід зауважити, що розподіл грошової виручки пропорційно витратам, понесеним учасниками, буде справедливим тоді, коли при такому розподілі враховуватиметься співвідношення між постійними і змінними витратами на кожній технологічній стадії. На цукрових заводах формуються постійні витрати, величина яких не залежить від ступеня використання їх потужності. Тому цукрові заводи можуть функціонувати лише тоді, коли при розподілі грошової виручки від реалізації кінцевої продукції враховуватимуться всі понесені ними постійні витрати незалежно від того, як буде використана їхня потужність у звітному році. Оскільки, коефіцієнт використання потужності зменшується, насамперед, від недопоставки цукросировини постачальниками, слід використовувати всі можливості, щоб цукрові заводи з цієї причини не несли економічної відповідальності.

В свою чергу, господарства всіх категорій несуть постійні витрати на виробництво цукрових буряків, величина яких не залежить від обсягу їх виробництва. Таким чином, агропромисловим підприємствам слід враховувати всю величину постійних витрат незалежно від того, яким буде виробництво цукросировини. Адже сформовані орієнтири щодо формування економічних відносин у бурякоцукровому виробництві в сучасних умовах господарювання, шляхом реалізації індивідуального підходу до кожного учасника інтегрованого об'єднання, сприятимуть погодженню інтересів держави, продуцентів, споживачів та партнерів по бізнесу в реалізації цукру на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Література

1. Андрійчук В. Г. *Економіка аграрних підприємств: Підруч.* / В. Г. Андрійчук. – [2-е вид.]. – К.: КНЕУ, 2004. – 624 с.
2. Зигрій О. В. *Формування інтеграційних процесів в бурякоцукровому виробництві* / О. В. Зигрій // *Сборник научных трудов по материалам международной научно-практической конференции "Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании 2009", 21–28 декабря 2009 года. Том 5. Экономика* / Под ред. д.т.н., проф. А. Г. Шибяева. – Одесса: Черноморье. – 2009. – С. 38–43.